

Smanjenje upotrebe fosilnih goriva i emisija CO₂ u atmosferu je imperativ za obuzdavanje globalnog zagrijavanja i povezanih klimatskih promjena. Međutim, zemlje Zapadnog Balkana planiraju izgradnju novih termoelektrana...

Relacija između zagrijavanja planeta i negativnih efekata klimatskih promjene su već odavno znanstveno verificirane činjenica. Tranzicija sa fosilnih goriva na obnovljive izvore energije se nameće kao apsolutna nužnost u zaustavljanju procesa zagrijavanja planeta. Kamen spoticanja i glavni razlog nedovoljnog ulaganja u razvoj OIE dosada su uvijek bili viši troškovi proizvodnje energije u odnosu na fosilne izvore. Međutim, novi izvještaj Međunarodne agencije za obnovljive izvore energije nagovještaju da će se do 2020. godine stvari po tom pitanju radikalno promijeniti.

Izvještaj predviđa da će se troškovi OIE u najmanju ruku izjednačiti sa fosilnim gorivima ili čak biti i manji. Prema podacima iz IRENA-e, trošak električne energije dobivene iz fosilnih goriva danas iznosi 0.05-0.17 dolara po Kwh u zemljama G20. Do 2020., on bi trebao iznositi 0,03-0,10 dolara po Kwh, prvenstveno u sektoru solarne i vjetroenergije. Dogodi li se zaista to, apologete fosilnih goriva neće imati nikakvo opravdanje za odabir fosilnih goriva.

Naravno, ako pritom ne uzmemo u obzir interese industrije fosilnih goriva i djelovanje njihovih lobija koji će se zasigurno truditi da uspore proces energetske tranzicije i zaokreta prema OIE kao glavnom načinu proizvodnje energije.

Gubici zbog neefikasnosti

Većina zemalja Zapadnog Balkana su uvoznice električne energije jer njihovi vlastiti kapaciteti ne ispunjavaju domaće potrebe. Dobar dio uvoza posljedica je visokog postotka gubitka u sustavu distribucije energije. Kosovo i Albanija sa na vrhu ljestvice sa ukupno 32 posto gubitka električne energije, iza njih je Crna Gora sa 18 posto i Makedonija sa 15 posto gubitka, slijede ih Srbija sa 14 posto te Bosna i Hercegovina sa desetak posto gubitka. Ukupna količina energije koja se izgubi u sustavu iznosi oko 10,12 Gwh, što je gotovo dvostruko više od očekivane količine energije iz svih novih termoelektrana koje su u planu izgradnje.

U smislu energetske efikasnosti, zemlje Zapadnog Balkana u prosjeku troše oko tri puta više energije od država EU-a zbog oronule energetske infrastrukture i energetske neefikasne strukture industrije i domaćinstava. Energetske strategije balkanskih država ne uzimaju za ozbiljno problem rasipanja energije, što unutar same distribucije, što unutar infrastrukture industrije i domaćinstava. Saniranje infrastrukturnih rupa u sustavu bi moglo znatno doprinijeti racionalnijoj upotrebi energije i uštedama u energetske sektoru. No čini se da energetske eksperti u vladama ne pridaju toliko pažnje navedenim problemima. Umjesto elegantnih i jeftinijih rješenja, nameće se ekspanzija prljavih tehnologija.

Ono što začuđuje u cijeloj priči je zapravo potpuno kontradiktorna strategija energetskeg razvoja. Dok razvijene napredne zemlje koje su nam tradicionalno uzori polako “izlaze” iz upotrebe fosilnih goriva, čini se da zemlje Balkanu rade upravo obrnuto. Stavka koja fundamentalno mijenja smislenost i opravdanost ulaganja u fosilne energije su troškovi emisija ugljikovog dioksida.¹ Svi trendovi pokazuju da će troškovi emisija rasti iz godine u godinu i to rapidnom brzinom. Trenutačna cijena jedne tone CO₂ na europskom tržištu iznosi oko 20 eura. Samo od prošle godine, cijena emisija je narasla za čak 176 posto. Prema preporukama znanstvenika, okvirna cijena koja se treba postići da bi se obuzdalo zagrijavanje planeta do dopuštenih 1,5 stupnjeva iznosi 40-80 dolara po toni. Dakle, očekuje se daljni rast cijene emisija.

Balkan “zaključan” u ugljenu

Planirane termoelektrane u šest zemalja Zapadnog Balkana bi, prema procjenama studijama opravdanosti, trebale emitirati oko 23.867.292 tona CO₂ na godišnjem nivou. Ako uzmemo sadašnju cijenu po toni od 20 eura, troškovi plaćanja emisija za planirane termoelektrane će iznositi nešto manje od pola milijarde eura na godišnjoj razini. Dakle, sudeći po trendovima rasta cijene CO₂ emisija, može se vrlo lako naslutiti da će planirane termoelektrane u bliskoj budućnosti donijeti sa sobom veći trošak nego korist.

S druge strane, izvještaj IRENA-e o potencijalu obnovljivih izvora energije u Jugoistočnoj Europi pokazuje da region ima kapacitet od 723 GW u obnovljivim izvorima, od kojih 532 GW otpada na vjetroenergiju i 120 GW na solarnu energiju, odnosno, da postoji više nego dovoljan potencijal da OIE višestruko zadovolje cjelokupnu energetskeg potražnju država Jugoistočne Europe. Analize Svjetskog ekonomskog foruma već sada pokazuje da je npr. solarna energija duplo jeftinija nego ugljen. U smislu radnih mjesta, sektor obnovljivih izvora energije ih već stvara više od sektora ugljena i plina.

Ukratko, podaci pokazuju da su obnovljivi izvori energije isplativije i racionalnije ulaganje od fosilnih goriva u svim temeljnim energetskeg, ekonomskim i ekološkim aspektima. No, umjesto takvog energetskeg zaokreta, stanovnike balkanskih zemalja vrlo vjerojatno čeka proces tzv. “ugljičnog zaključavanja”, termin koji se odnosi na daljnji razvoj infrastrukture koja se oslanja na korištenje fosilnih goriva. Rezultati takve strategije u budućnosti nose sa sobom skuplju električnu energiju i ugroženo zdravlje ljudi i okoliša.

Prema brojnim analizama, područje Zapadnog Balkana je visoko izloženo klimatskeg promjenama. Procjene kažu da je samo na području Srbije dosadašnja šteta uslijed klimatskeg promjena iznosila oko 5 milijardi eura u periodu 2000.-2014. Ozbiljnije procjene štete zbog klimatskeg promjena se ne mogu vršiti bez adekvatnog monitoringa koji bi pomogao u donošenju mjera za borbu protiv klimatskeg promjena. Vlade zemalja na

Zapadnom Balkanu još ne percipiraju utjecaj globalnog zagrijavanja kao problem koji zahtijeva ozbiljno sagledavanje. U skladu s tim, ne postoji set mjera koji je donesen za borbu protiv klimatskih promjena, iako realnost pokazuje nužnost za tim.

Šta je sve na kocki?

Rezultati studije o klimatskim promjenama na području Zapadnog Balkana ukazuju da temperatura ovdje raste brže od globalnog prosjeka. Posljedice toga su povećana frekvencija i trajanje toplinskih udara koji će rezultirati češćim sušama i požarima. Velike štete će doživjeti poljoprivredna proizvodnja u vidu smanjenja prinosa i opadanja kvalitete. Povećava se rizik od kasnih proljetnih mrazova. Također će se promijeniti periodi uzgoja raznih kultura zbog povećanja prosječne temperature. S druge strane, ugroženi su vodni resursi i njihovi prirodni režimi regulacije. Nestajanje snježnih pokrova u planinskim područjima, smanjenje regeneracije podzemnih voda i hidrološkog volumena protok rijeke će rezultirati problemima s opskrbom i smanjenjem kvalitete vode, poglavito u ljetnim periodima.

Uz sve to, povećava se rizik od poplava zbog oscilacija u količinama padalina te učestalijih naleta oluja. Uslijed češćih i dužih perioda toplinskih udara, diže se nivo smrtnosti te pojava novih oblika bolesti. Prema nekim procjenama, ukupni zdravstveni troškovi koji su izazvani zagađenjem zraka iz termoelektrana u pet zemalja Zapadnog Balkana na godišnjem nivou iznose do 8,5 milijardi eura. Termoelektrane u regionu emitiraju 13 puta više sulfura dioksida i 30 puta više čestica koje su dokazani uzročnici srčanih i respiratornih oboljenja. Važna stavka prilikom kreiranja energetske strategije morali bi biti eksterni troškovi koje određeni projekt nosi sa sobom. Ipak, čini se da zdravstveni troškovi koji proizlaze iz zagađenja zraka od termoelektrana prolaze ispod radara dežurnih donosioca odluka.

Iako sve ovo mogu zvučati kao neki apokaliptični scenarij, on se polako odigrava u stvarnosti. Naravno, treba vremena da se određena količina emisija CO₂ doživi kao odgovarajuća količina zagrijavanje, ali zagrijavanje i prije toga ostavlja trag na ekosustavu. Globalno zagrijavanje i klimatske promjene imaju specifični način manifestacije u vremenu, odnosno, efekti klimatskih promjena se manifestiraju kroz dug period što otežava njihovu neposrednu percepciju. Osim toga, posljedice emisije CO₂ su kumulativne. Ukupna akumulacija je ono što podiže temperaturu i što je više ispušteno, to je manja mogućnost da će se trenutni rast temperature ograničiti. Što se dulje gura po starom, to je teže trgnuti se iz toga. Metoda guranja pod tepih koja se često prakticira u regionu, u slučaju klimatskih promjena neće funkcionirati. Efekti klimatskih promjena su već postali "opipljiva" realnost. Vremena za promjenu je sve manje, a uloziti sve veći.

Izvor: bilten.org